

го «я» стоїть особливо гостро. Народи, культури, держави цілими блоками стоять перед викликом глобалізації. Не можна обговорювати поняття консервативних цінностей або ідентичності, відволікаючись від контексту глобалізації.

*In the article, the author analyzes the geopolitical views of Alain de Benoit on the relationship between the role, history, values, spatial and temporal boundaries of Europe and the West. Determines the common and distinct factors of the development of Christianity of the West and the Oriental type, as well as paganism. The author analyzes the four epochs that took place in his development of humanity and details in a modern epoch – the postmodern era. He examines the origin and development of globalization and its implications for the modern world. Justifies the prospects of co-operation between Europe and Russia.*

**Keywords:** Alain de Benoit, Jewish Christianity, paganism, globalization, geopolitics.

УДК 321.01:342.228

Мамонтова Е.В., НУ «ОЮА»

## ПСЕВДОМОРФОЗ ЯК ТЕХНІКА СИМВОЛІЗАЦІЇ У ДЕРЖАВОТВОРЧІЙ ПРАКТИЦІ ДОБИ ВІДРОДЖЕННЯ

Досліджується місце та роль символічного виробництва у державотворчій практиці доби Відродження. Розкривається його специфіка у контексті сучасних тенденцій домінування технік інформаційного впливу на розвиток суспільства. Показано, що сьогодні інформаційне протистояння проявляється у двох просторових вимірах: як війна у кіберпросторі і війна у просторі смислів. Перша є наслідком технологічного прогресу, друга визначається як війна контенту та боротьба за контроль над каналами його розповсюдження. Одним з потужних засобів розповсюдження контенту у політиці є символізація смислів як перетворення на символ будь-якої дії, що свідомо здійснюється суб'єктом. Даний феномен досліджується на прикладі політико-культурних практик італійського Відродження. Аргументовано, що космополітизм гуманістичного світогляду, відмова від національного елементу у формуванні нової картини світу, фокусування на античності як ключовому джерелі символічного оновлення духовного та соціально-політичного просторів, що набуло характеру псевдоморфозу, значно загальмували націє державотворчі процеси у Середземноморському регіоні Європи.

**Ключові слова:** *Ренесанс, символ, псевдоморфоз, державотворення, античність, гуманізм.*

Інформаційна епоха стрімко змінює звичне середовище людини. Разом зі змінами в економіці, соціальній структурі, політиці, культурі, екології, змінюються і методи соціального управління, в арсеналі яких технології інформаційного впливу на масову свідомість починають займати ключове місце. Сьогодні вже будь-який конфлікт соціального, геополітичного, економічного, етнічного, соціокультурного характеру, розглядається з позицій інформаційного протистояння.

Як предмет наукової дискусії даний феномен розглядається з багатьох позицій і є досить ґрунтовно дослідженим. Так, у програмних працях Д. Белла, Е. Тофлера, П. Друкера, М. Кастельса, М. Маклуена місце інформації та особливості технік інформаційного впливу на масову свідомість та соціальну поведінку розкривається як сутнісна характеристика постіндустріального суспільства. Деякі тези класиків даної теорії вже набули аксіоматичного статусу і міцно увійшли у науковий обіг та соціально-політичну публіцистику. Досить пригадати відомі висловлення Е. Тофлера та М. Маклуена: «Хто володіє інформацією, той володіє світом», «Істинно тотальна війна – це війна за допомогою інформації».

Окремий напрямок складає масив прикладних досліджень з тактики та стратегії сучасних інформаційних баталій. У переважному числі даного типу праць інформація розглядається як потужна зброя ведення сучасної війни. Остання розглядається у різних аспектах. Так, Ж. Елльоль досліджує її крізь призму пропаганди, Дж. Стейн називає епістемологічною війною, Ф. Бомар визначає її як війну інтерпретацій, Д. Коннері як війну знань, Р. Шафранські як війну цінностей, Д. Деннінг як психологічну операцію, Дж. Аркілла як електронну або мережеву війну. Серед вітчизняних дослідників місце провідного експерту з даної проблематики належить Г. Почепцову.

На нашу думку, сьогодні інформаційна війна як реальна практика проявляється у двох просторових вимірах: як війна у кіберпросторі і як війна у просторі смислів. Перша проявляється у кіберзагрозах, порушенні інформаційних комунікацій, спробах державного регулювання інтернету, утворенні цифрових монополій тощо. Друга є війною контенту та боротьбою за контроль над каналами його роз-

повсюдження. Таким чином, головними суб'єктами даної війни виступають засоби масової інформації та засоби масової комунікації, а її об'єктами стають «маси», «аудиторія», «електорат», «населення».

Одним з потужних засобів розповсюдження контенту у політиці є символізація смислів. Під останньою ми розуміємо перетворення на символ будь-якої дії, що свідомо здійснюється суб'єктом. Історія надає нам багато прикладів впливу практик символізації на політико-управлінські відносини. Вкрай цікавий та повчальний матеріал міститься у спробах переформатування простору соціально-владних відносин на основі стрункої системи символів, запозичених у античної культури, які відбулися у італійських містах-державах доби Ренесансу. Звернення до даної проблематики є актуальним для країн, що знаходяться у перехідному стані, переживають процеси генезису нової форми символічної соціальності та вирішують проблеми, пов'язані із розбудовою ідентичності та консолідації суспільства навколо спільних цінностей та переконань.

**Метою даної статті** є висвітлення міста та ролі символічного виробництва у державотворчій практиці доби Відродження та розкриття його специфіки у контексті сучасних тенденцій домінування технік інформаційного впливу на розвиток суспільства.

Увібравши у себе християнську символіку Середньовіччя, надав їй нової інтерпретації та збагатившись ідеями натурфілософії та гуманізму світ Ренесансу запропонував кардинально новий погляд на місце та роль символу у духовному і політичному просторі суспільства. Так, сформований індивідуалізмом та антропоцентризмом гуманістичного світогляду діяльний ініціативний підхід до історії став ідейним підґрунтям Ренесансного прагнення повернути високі зразки античного минулого в усі сфери суспільного життя, зокрема й і у практики управління суспільством.

Звернення до древності у Італії, країні, що надзвичайно багата на пам'ятки античності, спогади про минулу велич імперії та її панування над світом, є цілком з'ясовними. За словами Я. Буркхарда, італійці завжди залишалися «напівантичним» народом [1]. Не випадково, що саме в Італії, де залишки давньої цивілізації були відчутними символами минулих століть, рух Відродження затвердився ширше, аніж це сталося з його більш пізніми проявами по той бік Альп [2, с. 267]. Італійське відродження античної культури відбувалося під знаком реконструкції колишньої слави. Жива легенда ореолу Древнього Риму служила невичерпним джерелом для оновлення

арсеналу засобів управління суспільством, і, перед усім, стала матеріалом для перебудови історико-онтологічної складової символічного комплексу ідентичності, якій будується на історичному міфі та його героїчному пантеоні.

Відродження античної міфології у добу пізнього Середньовіччя відбувалося на фоні надання їй нової, інтелектуальної інтерпретації. У програмній роботі Е. Гомбріха, присвяченій символізму Відродження, неодноразово наголошується, що, мова йде не просто про повертання античного міфу, а про складний синтез античного та християнського світоглядів [3, с. 139-148]. Не випадково, хрестоматійним стало визначення, що саме на поєднанні протилежного, на синтезі античної чуттєвості (тілесності) та християнської духовності, світського та релігійного, земного та ідеального, статичного та динамічного, святкового та драматичного ренесансний гуманістичний світогляд переходить у розряд загальнолюдських цінностей.

Однак варто прислухатися до перейнятливого застереження, зробленого М. Бердяєвим. У роботі «Смисл творчості» філософ попереджає: вважати, що Відродження «встало під знак язичництва» античного світу, є глибокою помилкою. У Відродженні неможливо відшукати цільності язичеської античності, це епоха глибокого роздвоєння людини и надзвичайної складності, породженої зіткненням різних начал. Люди Відродження, за словами М. Бердяєва, – це роздвоєнні християни, це «християни – язичники», які роздиралися між двома світами [4, с. 217-227].

Вірогідно, саме даною рисою, підміченою М. Бердяєвим, пояснюється псевдоморфоз ренесансного світогляду та культури. Під псевдоморфозом, вслід за О. Шпенглером, ми пропонуємо розуміти запозичення однією культурою форм, символів, мови іншої. Зіткнувшись на схилі Середньовіччя із явищем «зів'янення символізму», коли увесь світ, за висловом Й. Хейзенгі, покривається кам'яними квітами символів [5], західноєвропейське суспільство спостерігало його перетворення на дещо механічне, одновимірне, поверхове. Із принципу, що був універсальною основою середньовічного світу, «символізм, як бур'ян, захоплює мислення та вироджується у хворобу ума, в дещо на кшталт простої пристойності» [5]. Таке вихолення ідеї символізму, втрата символами їх соціоконструктивної функції, переорієнтовують суспільство пізнього Середньовіччя на пошуки нових джерел символізації. Запозичені у античності символічні структури та форми Відродження наповнює новим смислом,

не пов'язаним з їх первинною природою. Адже, коли у перехідну добу суспільство не встигає знайти нові засоби самовиявлення, коли мова її власних форм ще не сформувалася у єдину семіотичну систему, воно «розмовляє» на чужій символічній мові, яку наслідують у попередньої епохи або запозичує у іншої цивілізації.

Слід відзначити, що символізм Відродження став тим комунікативним актом, завдяки якому відбулося синтезування нової інформації. При чому, характерною рисою символізму Відродження є перевага процесів інтерпретації над актами означування. За точним спостереженням Е. Панофського, відчуття історичної «дистанції», сформоване по відношенню до античності Ренесансом, починаючи з Петрарки, лишило античність її реальності. «Класичний світ» водночас перестав бути і загрозою. Замість цього він став об'єктом страсної ностальгії, яка знайшла своє символічне вираження у відновленні, реставрації – після п'ятнадцяти століть – цього чаруючого фантому, цієї Аркадії [6].

Образно висловлюючись, античність висілася позаду, у минулому та водночас виростала у майбутньому. Так, історико-публіцистичні твори Ренесансу будуються за єдиною хронологічною схемою, де сучасності передують античність, минаючи добу Середньовіччя. Наприклад, для Н. Макіавеллі сьогодення італійських міст-держав є органічним продовженням історії античних полісів [7]. Водночас, усе середньовічне тисячоліття з його героїкою хрестових походів та подвигами релігійних аскетів, з формуванням великих державних утворень та відстоюванням Європи від експансії мусульманського світу, майже зникло зі сторінок історичних хронік.

Поглиблення історичної свідомості Ренесансу стало підґрунтям, яке дозволило відкрити нові підходи до інтелектуального осягнення інтегрованого символічного простору Стародавнього Риму. Тож, соціальне управління у середньовічних середземноморських республіках наслідувало римські традиції формування громадянської позиції населення на основі звернення до славного історичного минулого, на ідеях наслідування подвигів предків, на пам'яті діянь «громадянських отців». У політичній сфері італійські міста вважали себе прямими нащадками Римської республіки, декларували ідейну спорідненість, вкорінювали політичну та юридичну традицію античності. Так, Флоренція називала себе «малий Рим» (*piccolo Roma*), Мілан вважався наступником Медіоланума тощо [8; 9].

Широко відомі спроби Петрарки, якій користувався не тільки неоспореним авторитетом як інтелектуальний лідер європейського масштабу, але й був патріотом і ідеологом національної єдності Італії як спадкоємиці римської слави та «наставниці народів», звернутися до символічного ресурсу політики. Поет та політик декілька разів намагався переконати пап Бенедикта XII (1336) та Клімента VI (1342) перенести престол у Рим, пропагував у літературних творах ідею відродження величі древнього Риму, його республіканських та імперських традицій. А його канцони «Italia mia» та «Spirito gentil» протягом століть служили символом віри для всіх патріотів Італії, борців за її об'єднання [10].

Отже, разом із відновленням світу античних символів та понять Відродження знов безпосередньо зближується із світом античної міфології. Водночас поєднання пропаганди культу античності з пошуками того, що повинно зробити людину «людяною», інакше кажучи, кращою у моральному плані та повноцінною у інтелектуальному, породили гуманістичний світогляд, який став невичерпним джерелом ідей та потужним знаряддям соціально-політичних трансформацій.

Втім, у контексті тематики нашого дослідження, слід наголосити, що гуманісти як засновники новопосталого класу світської інтелектуальної еліти (інтелігенції), вбачали своє головне призначення у реабілітації класичної культури у контексті дискурсу її протиставлення занепадницькій «варварському» контенту Середньовіччя. Античність стала прапором гуманізму, еталоном, загальнолюдським зразком для наслідування. Гуманізм настільки породився з формами та символами античної культури, що сучасність можна було сприймати тільки крізь призму останньої.

І саме відчуття історичної дистанції, у межах якої антична давнина сприймається передусім як текст, вимагало пошуку нових джерел та носіїв культури. Таким носієм стала мова. Гуманістична культура – це перш за все культура слова, де мова стає предметом рефлексії. Звідси робота із текстами, їх коментування, тлумачення, вивчення та засвоєння їх речових структур, інтенсивне використання античних джерел та виробництво оригінальних текстів, що відтворюють античну модель – все це є однією із найважливіших складових культури Відродження. Такі ідеали витонченої риторики («rhetorique»), за словами Й. Хейзенги, перетворили гуманізм на своєрідну соціальну гру, певну форму бесіди, певне прагнення до більш високих форм життєвого укладу [5, с. 316].

Поряд з тим, слід відзначити, що почавши з ентузіазмом заново перекладати античні тексти, гуманісти просто відкинули тисячолітні напрацювання попередників. Крім того, масовим явищем стала відмова письменників – гуманістів від використання туземної мови на користь давньогрецької та латини. Даниною укоріненої тенденції презирства до всього сучасного, стала масова відмова гуманістів – письменників від власних імен та прізвищ на користь античних.

Такий розрив із передуючим світоглядом Середньовіччя та звернення «через його голову» до античних витоків не міг не позначитися на особливостях символічного виробництва. Зокрема у тогочасний дискурс активно впроваджуються античні (або такі, що розуміються як специфічно античні) мовлені та візуальні форми у літературу, живопис, архітектуру.

Таким чином, поглинувши у стихію мовотворення (а під мовою можна розуміти всі форми комунікації: словоформи, образи, символи, знаки), інтелектуальна та політична еліта ренесансного суспільства опинилася у вихолощеному штучному світі символічних фантомів минулого, де знакові структури, запозичені у іншій цивілізації, суцільно підмінювали собою реальні феномени сьогодення. Таке сусідство античних алегорій та символів з категоріями політики, науки, філософії складають не тільки специфіку культури Відродження, але й всього його духовного строю.

Проте, найбільш адекватною формою самовияву ренесансного індивідуалістичного світосприйняття стала, на нашу думку, політика. У політичній свідомості тогочасного суспільства держава, перед усім, є витвором мистецтва. Адже гармонічна картина світу доби Відродження – це не тільки буття, де співіснують виключно людина і Бог у їх перманентному діалозі, але світ, що об'єднує у єдине ціле в усій їх повноті та взаємозв'язку людину, суспільство і державу. Таке об'єктивне бачення держави та всесвіту і об'єктивне до них відношення вперше пробуджується в Італії. Але паралельно з цим посилюється і суб'єктивне начало: людина відчуває себе духовним індивідом та познає себе таким. Така узурпація індивідом – суб'єктом центральної ролі у світобудові та перетворення навколишнього середовища (зокрема й соціального) на об'єкт власної активності дозволяє, на думку М. Фуко, визначити Ренесанс як останню, перед катаклізмами XVII ст., культуру космічної та семіотичної цілісності [11, с. 79].

Отже, ключовим моментом у переосмисленні місця символу у соціально-політичному просторі ренесансного суспільства стало



включення інтуїтивного моменту у процес пізнання. Символізм Середньовічного світогляду чітко віддзеркалював функціональність тогочасного соціального порядку. Людина Середньовіччя – це, перед усім, людина – функція, яка примушена усе життя чітко виконувати роль, окреслену межами роду, родини, корпорації, стану, народу, раси. Місце, значення, форма, мета існування кожної такої функції (соціальної ролі) визначалися всесвітнім порядком, залишаючи людині пасивне спостереження за розгортанням сценарію власного життя. Смісл існування перестав полягати виключно у виявленні суб'єкту через свої місце у космічному порядку. Набуття своєрідності, неповторності, індивідуальності через зусилля знань, вмінь та волі, («особисту енергію» за Н. Макіавеллі), – ось що стає ціллю людини Ренесансу. Інакше кажучи, Ренесанс починається у той момент, коли поняття культури стає вільним від релігійного контексту, коли відбувається її секуляризація і світська точка зору остаточно перемагає у соціальних дискурсах.

Це докорінно змінює змістовну складову процесів символотворення у політиці і, перш за все, позначається на кардинальних змінах у легітимаційних практиках влади. У політичній теорії та практиці Відродження відбувається поворот у сторону раціоналізації. Політико-правовими мислителями цієї доби легітимність монархічної влади обумовлюється не тільки її божественним походженням, але й її здатністю реалізовувати конкретні (державні, колективні та індивідуальні) інтереси в політиці. Саме такий підхід домінує у абсолютистських вченнях Н. Макіавеллі та Ж. Бодена, які розкривають головні протиріччя ренесансного політичного світогляду. Адже держава і політика завжди пов'язані із проблемами влади, особистої вигоди, насильства, що не співвідноситься із законами християнської моралі. Згадаємо, що за Н. Макіавеллі ідеальний політик – той, хто засвоїв премудрість політики подвійних стандартів: «поступай, як вигідно, але залишайся (здавайся) при цьому добродішним».

Вже у роботі Данте «Монархія» висувається концепція «розподілу влад», згідно якої право наділяти владою «світське царство» не міститься у природі Церкви. На думку мислителя, світська держава не набуває авторитету сили та дієвості тільки від благословення церковного. Завданням Церкви є лише спрямування людства на праведний шлях здобуття вічного блаженства. А турбота про процвітання царства земного покладено на державу та володаря. І хоча правитель, як і кожний християнин, повинен слідувати мораль-



но-правовим установкам та волі верховного первосвященника Ісуса Христа, світська влада сходе на нього безпосередньо із джерела влади всесвітньої, мінуючи будь-якого посередника. За Данте, Володар – це лише похідна від Держави, яка є світською правовою установою. Звідси авторитет (легітимність) світської влади є закладеними у тіло держави, а правитель виступає просто як її символ. Таким чином у надрах ренесансного політичного дискурсу народжується формула: Імператор існує для Імперії, а не Імперія для Імператора [12, с. 99, 107, 122, 124, 134-137]. Отже, концепція Данте віддзеркалює процеси подальшої суверенізації світської влади та формування нових форм легітимації, що базується на визнанні важливості значущості договірно-правових відносин.

Принципово нове сприйняття проблеми легітимності влади, сформоване у епоху пізнього Середньовіччя, позначалося і на переструктуруванні символічних комплексів на внутрішньому та зовнішньому рівнях та кардинально змінило підходи до їх використання у процесах соціального та публічного управління. Соціальні відносини, повні протиріч та конфліктів, початкова перемога цехового самоврядування над тиранією та подальше виникнення нових авторитарних режимів (скритих, або явних оновлених форм тиранії за суттю), ситуація, коли на зміну незалежності автономних міст-держав прийшло постійне складне політичне балансування самостійних територіальних утворень між силами європейських національних монархій, що народжувалися у надрах середньовічного світу, – потребували нових підходів до технологій публічного управління та перегляду їх символічного арсеналу.

Перед усім, послаблення авторитету папства та зміцнення авторитарних тенденцій потребувало нових джерел легітимації. Ними стали світська культура та мистецтво. Не випадково, тирані, що прийшли на зміну італійським республікам, прагнучі авторитету та визнання, знайшли опору у середовищі творчої інтелігенції. В черговий раз потенціал архітектури, монументальної скульптури та живопису як інструментів символічного впливу було поставлено на службу державі та владі.

Втім, як свідчать багаточисленні джерела, результатом активно-го залучення мистецтв у процеси політичного управління, стало масове негативне ставлення населення Середземноморських міст – держав до проявів світської гуманістичної культури. Більш того, саме гуманістичний світогляд, як це не парадоксально на перший

погляд, став причиною втрати ментального відчуття цілісності, притаманного релігійному суспільству Середньовіччя. При чому процеси розколу зачепили не тільки соціальний, і, перед усім, соціокультурний простір, розділивши суспільство на культурну еліту і маси, але й торкнулися політики та духовної сфери.

По-перше, загальнолюдська прихильність до вільного громадянства, покладена у основу гуманістичного світогляду, пріоритет уселюдського над національним, свідоме заперечення безпосереднього особистого зв'язку із своєю нацією та державою, проекти розбудови всесвітнього політичного союзу стало на заваді Італійським містам-держavam набуття національної єдності.

По-друге, протиріччя, закладені в основу гуманістичного світогляду, підготували духовну революцію, яка згодом розколола західноєвропейське суспільство та на місті монолітної християнської культури породила два типи світобачення. На Півночі Європи запропонована італійським гуманізмом політика ідеалізації античних зразків в усіх сферах соціального буття, з причини відсутності органічних зв'язків із минулою величию Давнього Риму, не знайшла свого продовження, ані у сфері мистецтв та літератури [5, с. 312-323], ані у практиках політичного управління. Проте значно більш радикальні духовні та соціально-політичні перетворення ідеї Відродження спричинили саме по той бік Альп.

Якщо в Італії інститут католицизму сприймалася у контексті нерозривного зв'язку із минулим Римської імперії і був невід'ємною частиною пануючого порядку (Рим античний легендарний та Рим сучасний християнський знаходився у символічному центрі італійської гуманістичної картини світу що, безумовно, сприяло збереженню культу папської наддержави на зразок культу Римської імперії), на Півночі Європейського континенту протест проти технологій панування папської курії, заснованих на нав'язуванні догматичних норм та правил в усіх сферах життя, зневажанні національної гордості та утисненні політичних інтересів державно-територіальних утворень тогочасної Європи, призвів до появи нової концепції християнства, релігійного розколу та його наслідків.

Узагальнюючи усе вищезазначене, відзначимо, що рух Відродження та Реформації став поворотним моментом у переході європейського суспільства до нової моделі символотворення. У добу Середньовіччя джерелом символічного ресурсу в усіх його проявах виступала релігія, а контроль за його застосуванням знаходився у

руках теократичної еліти. Втім народження нових багатообразних символічних структур та переформатування символічних комплексів відбулося у надрах ієрархічно побудованої символічної картини середньовічного світу, де авторитет влади обмежувався і, водночас, беззаперечно гарантувався належністю до надіндивідуального сакрального державного «тіла». Відродження та Реформація зумовили та підготували вступ у боротьбу за символічне панування нових соціальних груп, які будуть спиратися вже на принципово інші ідеологічного засновані та вербалізовані смислоконцепти, як-то природні права людини та їх невід'ємність, суспільна угода та її непорушність, правова держава та громадянське суспільство.

Але, якщо у краях, охоплених Реформацією, символічний простір зазнав кардинальних змін, зокрема введення у його склад мови та літератури як фактору формування національної концептосфери, оновлення святкового календаря, розширення пантеону культурних героїв за рахунок національного контенту тощо, забезпечило активізацію на територіях, охоплених Реформацією, процесів націєдержавотворення [13], то космополітизм гуманістичного світогляду, відмова від національного елементу у формуванні нової картини світу, фокусування на античності як ключовому джерелі символічного оновлення духовного та соціально-політичного просторів, що набуло характеру псевдоморфозу, навпроти, значно загальмували державотворчі процеси у Середземноморському регіоні Європи.

Все це повинно слугувати їжею для роздумів, попередженням для сучасного українського політикуму, який цілком відповідає за безпеку країни у інформаційній війні на полі смислового протистояння.

**Бібліографічний список:**

1. Буркхард Я. Культура Италии в эпоху Возрождения / пер. с нем. М.-СПб. : Интрада, 1996. 528 с.
2. Рассел Б. Мудрость Запада / пер. с англ. М. : Республика, 1998. 480 с.
3. Гомбрих Э. Символические образы. (Из книги Гомбриха «Символические образы. Исследования искусства Возрождения», 1972г.). *Вопросы философии*. 2001. № 7. С. 139-148.
4. Бердяев Н. А. Смысл творчества. Опыт оправдания человека. *Философия творчества, культуры и искусства*. В 2-х т. Т.1. М. : Искусство, 1994. С. 217–227.
5. Хейзинга Й. Осень Средневековья. Исследование форм жизненного уклада и форм мышления в XIV и XV веках во Франции и Нидерландах / пер. с нидерланд. М. : Айрис-пресс, 2004. 544 с.
6. Панофский Э. Ренессанс и «ренессансы» в искусстве Запада / пер. с англ. М. : Азбука – классика, 2006. 544 с.

7. Макіавеллі Н. Флорентійські хроніки / перекл. з італ. Флорентійські хроніки. Державець. К. : Основи, 1998. 492 с.
8. Виллани Дж. Новая хроника или история Флоренции. М. : Наука, 1997. 551 с.
9. Bruni L., Santini A cura di E. Hisioriarum Florentini populi libri XII. *Rerum italicarum scriptores. Citta di castello*. 1926. V. XIX.
10. Петрарка Ф. Африка («Africa») / Франческо Петрарка Африка. М. : Наука, 1992. 368 с. (Серия: Литературные памятники).
11. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук / пер. с франц. СПб. : А-сэд, 1994. 408 с.
12. Данте Алигьери Монархия / пер. с итал. В. П. Зубова; Комментарии И. Н. Голенищева-Кутузова. М. : «КАНОН-пресс-Ц» – «Кучково поле», 1999. 192 с. (Серия «Публикации ЦФС»).
13. Мамонтова Е. В. Символічний арсенал Реформації: політико-культурний аспект. Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. НУ «ОЮА». – Одеса : НУ «ОЮА», 2017. Вип. 60. С. 14–24.

*Explores the place and role of symbolic formation in the state-building practice of the Renaissance. Is exposed its specificity in the context of modern tendencies of the dominance of the techniques of information influence on the development of society. It is shown that today the information confrontation is manifested in two spatial dimensions: the war in cyberspace and the war in the space of meanings. The first one is the result of technological progress; the second is defined as the content war and the struggle for control over the channels of its dissemination. One of the powerful means of distributing content in politics is the symbolization of meanings, which is comprehend as a transformation into a symbol of any action that is consciously committed by the subject. This phenomenon is studied on the example of the political and cultural practices of the Italian Renaissance. It is argued that the cosmopolitanism of the humanistic worldview, the rejection of the national element in shaping a new world picture, focusing on antiquity as a key source of the symbolic renewal of the spiritual and socio-political spaces that took pseudomorphosis character, has greatly hampered national state-building processes in the Mediterranean region of Europe.*

**Keywords:** *Renaissance, symbol, pseudomorphosis, state building, antiquity, humanism.*